

TAIDE LEO TOLSTOIN MUKAAN
Timo Leinonen

Sisällysluettelo

JOHDANTO	1
FILOSOFIEN TAIDEKÄSITYKSIÄ	2
TOLSTOIN OMA TAIDEKÄSITYS.....	3
TAIDETEOKSEN TAITEELLINEN ARVO	6
TOLSTOIN KRITIIKKI RICHARD WAGNERIN RING – OOPPERASARJAA KOHTAAN	6
LOPUKSI	8
LÄHTEET.....	8

JOHDANTO

Leo Tolstoi oli nähnyt, että mm. ooppera- teatteri- ja sirkustaide-esiirystysten valmistelu vaativat paljon raskasta työtä ja vielä niin, että osaa tällaiseen työhön osallistuvista kohdeltiin todella huonosti ja heidän arvoaan alentavasti. Tilanne närkästytti häntä suuresti. Hän esittääkin tältä pohjalta kysymyksen:

Mitä siis on tämä taide, jota pidetään niin tärkeänä ja välttämättömänä ihmiskunnalle, että sen vuoksi voidaan uhrata paitsi työtä ja ihmiselämää myös hyvyyttä niin paljon kuin uhrataan?¹

Kysymys oli esitetty 1800-luvun loppupuolen Venäjällä, jossa ihmiset olivat erittäin epätasa-arvoisessa asemassa. Tämä tausta varmaan selittää hänen kysymyksensä jyrkkyyden ja hänen vastauksiensa ohjelmallisuuden yhteiskunnan vallitsevien vastakkainasettelun lieventämiseksi. Mutta itse kysymys lienee iätön ja aina tavalla tai toisella ajankohtainen. Pysin seuraavassa selvittämään Tolstoin ajatusten ytimen, eli mitä hänelle taide viime kädessä oli. Tolstoi oli hyvin poleeminen ja tuo hyvin voimakkaasti oman kantansa esille samalla kärjistäen vastakkaista ajattelutapaa.

Hänen esityksensä on sidottu sen aikaiseen Venäjän yleisiin yhteiskunnallisiin oloihin ja yleiseen silloiseen taidemaailmaan. Pysin kuitenkin tarkastelemaan vain hänen ydinajatuksiaan suhteutettuna omiin käsityksiini taiteesta nykymaailmassa ilman erityistietämystä vallitsevista lukuisista taideteorioista. Toisin sanoen vertailupohjana on oma subjektiivinen näkemys taiteesta aivan yleisellä tasolla.

---

¹ Tolstoi 2000, s. 31.

Tarkoitan yleisellä tasolla tässä sitä, että en pyri esimerkiksi määrittelemään taiteen rajoja viihteeseen, käsittelemään erilaisia taiteen muotoja tyyliuunnista puhumattakaan. Olennainen kysymys minulla on tässä se, mitä Tolstoin mielestä taide viimekädessä on, ja onko siinä jotakin, mikä voisi puhutella vielä tänäkin päivänä.

FILOSOFIEN TAIDEKÄSITYKSIÄ

Tolstoin mukaan Kant ajattelee niin, että ihminen hakee itsestään käytännöllisen järjen avulla sitä, mikä on oikein. Puhtaan järjen avulla ihminen taas hakee itsensä ulkopuolelta totuutta. Näiden lisäksi ihmisellä on kyky arvostella asioita ilman käsitteitä ja tuottaa mielihyvää ilman halua. Tätä kykyä Kant kutsuu arvostelukyvvyksi (Urteilskraft). Tämä kyky on kauneuden kokemuksen perustana.

Kauneus on tämän mukaan kokijan kannalta jotakin, mikä vastustamattomasti miellyttää ilman, että kokemukseen liittyy minkäänlaisia käsitteitä tai odotettavissa olevaa hyötyä. Objektivisesti se taas on sellaisen asian muoto, joka on tarkoituksenmukainen samassa määrin kuin tämä asia omaksutaan ilman käsitystä sen tarkoituksesta.²

Hegel taas ajatteli, että kauneuden sisältö on jotakin henkistä. Kauneus voidaan aistia vain vaikutelmana. Taide on taas keino, jolla kauneuden vaikutelmat realisoidaan. Näin taide on Hegelille samanlainen väline kuin uskonto ja filosofia. Näiden avulla on mahdollista osoittaa ne tehtävät ja totuudet, jotka ovat ihmiselle kaikkein pohjimmaiset. Hegel ajatteli, että totuus ja kauneus viittaavat samaan asiaan, jota hän kutsuu ideaksi. Totuus on ajateltavissa oleva idea itse ja kauneus idean ilmentämistä. Kun idea tuodaan tietoisuuteen, se on sekä tosi että kaunis.³

Schopenhauer ajatteli, että kauneus liittyy ihmisen kykyyn irrottautua yksilöllisestä tahdosta. Kauneuden tunnistamisen edellytys on hänellä se, että ihminen kykenee vapautumaan omasta yksilöllisen tahdon rajaamasta ajattelumaailmasta. Mitä parempi tämä kyky ihmisellä on, sitä paremmat edellytykset hänellä on luoda korkea-asteista kauneutta ilmentävää taidetta.⁴

Näin kauneus voidaan ajatella olevan joko jotakin kokijan ulkopuolella ja kokijasta riippumatonta olevaa, tai jokin sellainen mielihyvää tuottava kokemus, johon ei liity minkäänlaista hyötynäkökohtaa. Jälkimmäistä mallia edustaa Kant ja edellistä taas Hegel. Tolstoi pitää Hegelin mallia liian mystisenä ja Kantin mallia taas liian epätarkkana. Mielihyvää tuottava kokemus, johon ei liity hyötymistarkoitusta, voi syntyä hyvin monesta asiasta kuten esimerkiksi juomisesta.⁵ Schopenhauerin mallissa taas tuntuu olevan jotakin, mikä kertoo ihmisestä jotakin olennaista, mutta ehkä ei sinänsä tuo itse taidekäsitteeseen mitään uutta.

Tuntuu selvältä, että ihmisen on mahdotonta analysoida ja eritellä omia kokemuksiaan niin tarkasti, että olisi ylipäänsä mahdollista määritellä erikseen sellaiset mielihyvää tuottavat kokemukset, jotka syntyvät nimenomaan kauneuden kokemisesta muista mielihyvää tuottavista kokemuksista. Vaikka se ehkä olisi jollekin yksilölle mahdollista, se jäisi väistämättä kuitenkin tämän

---

² Ks. Tolstoi 2000, s. 49.

³ Ks. Tolstoi 2000, s. 53.

⁴ Ks. Tolstoi 2000, s. 55.

⁵ Ks. Tolstoi 2000, s. 66–67.

yksilön omaksi kokemukseksi. Sitä hänen on mahdotonta kiistatta välittää muille ihmisille ymmärrettävästi ja yksiselitteisesti.

Tästä dilemmasta päästäkseen Tolstoi hylkää kokonaan ajatuksen siitä, että taide voitaisiin ylipäänsä määritellä kauneuden käsitteen avulla⁶. Kauneus jää aina lopulta liian subjektiiviseksi kokemukseksi, tai jos se yritetään käsitteellistää joksikin kokemuksesta erillään olevaksi ideamaailman ilmiöksi, siirrytään vääjäämättä samalla mystiikan maailmaan.

Lisäksi on myös ongelmallista ajatella, että kauneuden kokemukseen liittyy mielihyvän tunne. Ajatellaan vain vaikka jotakin tragediaa esimerkiksi elokuvan muodossa. Tällainen voisi olla esimerkiksi Clint Eastwoodin elokuva ”Million Dollar Baby”⁷. Tämän elokuvan katselukokemusta voi kuvata termillä kaunis, mutta on hyvin vaikea ajatella, että samaiseen kokemukseen liittyy mielihyvän tuntemus.

TOLSTOIN OMA TAIDEKÄSITYS

Tolstoi hylkää ajatuksen siitä, että taiteen voisi määritellä ilmiöksi, joka synnyttää havaitsijassa kauneuden tuntemuksen ilman, että siihen liittyy millään tavalla hyödyn odotusta. Toisin sanoen kysymykseen ”mitä on taide”, on haettava vastausta muualta kuin abstraktista ideamaailmasta tai taiteen kokijan tunnemaailmasta. Tämän takia kysymystä pitääkin pohtia muista näkökulmista ja kysyttävä, miten taide liittyy niihin edellytyksiin, joita voidaan asettaa säälliselle elämälle. Toisin sanoen mikä on taiteen tarkoitus elämän kannalta ylipäänsä? Mikä on taiteen funktio tässä suhteessa, tai olisiko elämä tai sen laatu jollakin perustavanlaatuisella tavalla erilaista ilman taidetta?

Tolstoi oivaltaa, että taide liittyy nimenomaan niihin välineisiin, joilla ihmiset ovat yhteydessä toisiinsa. Taide on Tolstoille ihmisten keskinäisen kanssakäymisen väline. Mikä tahansa taideteos synnyttää siihen tutustuvassa vaikutelman, jonka välityksellä hän on tekemisissä niin teoksen luojaan kuin toisten teokseen joko samaan aikaan tai jonakin toisena ajankohtana tutustuvien kanssa.

Taideteoksen synnyttämä vaikutelma merkitsee heille yhteistä, mutta ei varmastikaan samanlaista kokemusta. Tolstoi rinnastaa taiteen funktion tässä suhteessa sanaan. Tolstoin mukaan sana yhdistää ihmisiä välittämällä ajatuksia ja kokemuksia ihmisten kesken. Samalla tavalla taide yhdistää ihmisiä. Näiden kahden välinen ero on siinä, että sanalla ihmiset välittävät toisilleen ajatuksia, kun taas taiteella välitetään tunteita, joita sanoilla ei ole mahdollista välittää.⁸

Tolstoin mukaan ihmisellä on kyky välittää oma tunnetilansa toisiin ihmisiin. Taiteilija hyödyntää tätä ihmiseen kuuluvaa ominaisuutta luodessaan taidetta. Ensin hän välittää tunnetilansa valmistamaansa teokseen. Taideteos taas vuorostaan synnyttää Tolstoin logiikan mukaan saman tunnetilan taiteen käyttäjään, tai ylipäänsä niihin ihmisiin, jotka tutustuvat taideteokseen.

⁶ Ks. Tolstoi 2000, s. 68–74.

⁷ Ks. tästä: http://en.wikipedia.org/wiki/Million_Dollar_Baby.

⁸ Ks. Tolstoi 2000, s. 76–77.

Tolstoi tiivistää ajatuksensa taiteen tehtävästä seuraavasti:

Taide ei ole minkään salaisen aatteen, kauneuden, Jumalan ilmentämistä, kuten metafysiikot sanovat; ei leikkiä johon ihminen purkaa itseensä kertyneen ylimääräisen energian, kuten fysiologiesteetikot sanovat, ei tunteiden ilmausta ulkoisin merkein, ei miellyttävien asioiden tuotantoa, ennen kaikkea ei nautintoa, vaan se on yksittäisen ihmisen ja ihmiskunnan elämän ja hyvyttä kohti pyrkimisen kannalta välttämätön kanssakäymisen väline, joka liittää toisiinsa yksissä ja samoissa tunteissa.⁹

Näin Tolstoi rajaa samalla varsinaisen taiteen ulkopuolelle sellaisen taiteen, jota ei voida pitää välineenä parantaa maailmaa. Tämä tuntuu hyvin rajoitetulta tavalta ymmärtää taide. Voisi ehkä sanoa niin, että taide voi toimia tällaisena yhdistävänä välineenä. Tolstoin itsensä kohdalla tämä tuntuu vielä todennäköiseltäkin. Esimerkkinä voisi mainita hänen suuri romaaninsa ”Sota ja rauha”.

Mutta tuntuu kohtuuttomalta vaatimukselta se, että teos on taidetta vain, jos sen voidaan katsoa välittävän siihen tutustuvassa ihmisiä yhdistävän tunnetilan. Ongelmana tässä suhteessa on myös se, että on oletettavaa saman taideteoksen voivan synnyttää erilaisen tunnetilan eri ihmisissä. Kuka silloin voisi kiistatta määritellä jonkun taideteoksen synnyttämän tunnetilan laadun?

Tietenkin on mahdollista ajatella niin, että taideteokseen synnyttämä tunnetila on aina yksilöllinen kokemus, jolloin jokainen yksilökin määrittelee kokemuksensa perusteella sen, mikä hänestä on taidetta. Siitäkin huolimatta ajatus siitä, että taide olisi mahdollista määritellä sen kokijalleen synnyttämän tunnetilan laadun perusteella, ei juuri tunnu istuvan tämän päivän maailmaan.

Lisäksi on niin, että jotta ihminen pystyisi erittelemään taidekokemuksen synnyttämän tunnetilansa laatua, hänellä täytyy olla vertailupohjana myös sellaisia teoksia, jotka synnyttävät hänessä täysin toisenlaisia tunnekokemuksia. Tästä ilmeisesti seuraisi se, että taiteen kokijan tulisi luokitella hyväksi taiteeksi sellaisen, joka synnyttää hänessä kokemuksen ihmisten keskinäisestä yhteydestä. Huonoa taidetta taas olisi sellainen, joka korostaisi ihmisten välisiä eroja. Mutta tämäkään ei juuri parantaisi tai muuttaisi tilannetta.

Tolstoin erottelu sanan ja taiteen välillä ihmisten kanssakäymisen välineinä on myös ongelmallinen. Tolstoin mukaan sanat välittävät ajatuksia ja taide tunnetiloja. Moniin sanoihin sisältyy niin paljon pakattuja tunteita, tai sanat voivat syystä tai toisesta herättää kuulijassa niin voimakkaita tunteita, että tällainen erottelu on vähintäänkin epäselvä. Runoutta voidaan pitää sanataiteena, mutta tavanomaiseen keskusteluunkin yleensä sisältyy paljon tunnesisältöisiä sanoja.

Toisaalta sanojen ja taiteen välinen erottelu ei ole minusta Tolstoin käsityksessä taiteesta. Olennaista on se, että hän pitää molempia - sanoja ja taidetta - ihmisten kanssakäymisen välineenä. Tämä on minusta keskeistä. Aivan samalla tavalla kuin sanallinen viestintä voi sisältää ihmisten erilaisuutta tai samankaltaisuutta korostavan ajatuksen, taidekin voi synnyttää vastaanottajassaan kokemuksen ihmisen yleisestä keskinäisestä yhteydestä tai erillisyydestä.

---

⁹ Tolstoi 2000, s. 79–80.

Lisäksi on hyvinkin ajateltavissa, että taiteella voidaan loukata jonkun tunteita. Yhteen kuulumisen tunteen herättämistä voidaan pitää toivottavana, mutta se ei voi olla sitova ohje taiteen tekijöille, sillä silloin se kääntyisi itseään vastaan.

Tolstoille taide oli yhteiskuntaa muuttava voima, mutta nykyaide ei voi olla nykyaikaisessa monimutkaisessa maailmassa tällainen tekijä. Taiteen teon motiivi voi olla joko tekijän sisäinen tunne, jota sitten tämän pohjalta syntyvä taideteos ilmentää, tai taitelijan taloudellinen ansaintatarve. Jos kysymyksessä on ansaintatarve, taideteoksen tulee olla sellainen, että ihmiset tai ovat valmiit maksamaan siihen tutustumisesta jossakin muodossa. On tietysti mahdollista sekin, että taiteen rahoittaja asettaa taitelijalle omat vaatimuksensa taiteen luonteesta tai sisällöstä.

Jos taas motiivina on taiteilijan sisäinen tunne, tämä tunne asettaa itsessään kriteerit teoksen onnistumiselle. On luultavaa, että tekijä pitää teostaan sitä onnistuneempaan, mitä enemmän se ilmentää hänen teoksen tekemisensä taustalla olevaa tunnetta.

Kummassakin tapauksessa taitelijaa ympäröivä todellisuus on ollut tekemisen taustalla. Taitelija ei elä tyhjiössä. Hän ottaa jatkuvasti ulkopuolisesta todellisuudesta vaikutteita tekemisilleen. Hän joko arvioi, mistä hänen mahdolliset asiakkaansa voisivat olla kiinnostunut, tai ulkopuoliset paineet synnyttävät hänessä taidetta luovan sisäisen tunteen, tai sitten molemmat tekijät ovat taiteen tekemisen taustalla.

Tähän kuvioon sopii paljon paremmin ajatus siitä, että taide paremminkin kuvaa kulloistakin yhteiskunnallista tilannetta kuin, että taiteella pyrittäisiin tietoisesti ohjamaan yhteiskunnallista kehitystä johonkin suuntaan. Lienee myös luonnollista, että kulloisenkin yhteiskunnallisen tilanteen kuvaaminen voi synnyttää ihmisissä tarpeen pyrkiä muutoksiin, mutta se ei voi olla taiteen tietoinen tehtävä.

Tietenkin on mahdollista ajatella, että valtio tai joku muu taiteen tekemisen rahoittamisen kautta voisi määritellä taiteen tekemiselle tehtävän siten, että vain sellaista taiteen tekemistä rahoitettaisiin, minkä voidaan ajatella toimivan ihmisiä yhdistävänä välineenä. Mutta ei tämäkään muuta perusongelmaa: miten voidaan kiistatta todeta joku tietty taideteos tällaiseksi? Toinen seikka on myös se, että ei tunnu ollenkaan selvältä se, että taiteelle ylipäänsä pitäisi asettaa jokin tehtävä.

Perusoivallus Tolstoilla on kuitenkin erinomainen: taide on ihmisten kanssakäymisen väline tunnetasolla. Miten itse kukin sitten käyttää tätä välinettä jää itse kunkin oman harkinnan varaan. Mutta on aivan selvää, että se on merkittävä potentiaalinen väline lisätä ihmisten keskinäistä yhteenkuuluvaisuutta ja yhteistä ymmärrystä myös kielimuurien yli.

Maapallon tasolla voisi sanoa, että taide voi toimia sovittelevana välineenä ihmisten välillä synnyttämällä ihmisissä tunnetta siitä, että kaikki ovat ikään kuin samassa veneessä ja, että kaikki ihmiset ovat perusteiltaan hyvin samankaltaisia. Toinen kysymys on, kykeneekö taide missään muodossa tähän, ja pitääkö taiteelle ylipäänsä antaa tällaista tehtävää. Tolstoin oma kirjallinen tuotanto, erityisesti hänen ”Sota ja rauha” – teos, voi tähän kenties kyetä. Mitään tällaista yleistä tehtävää taiteelle ei kuitenkaan voi antaa.

Jos taas ajattelee sitä, minkälainen maailma olisi ilman taidetta, voisi vastausta hakea Tolstoin rinnastuksesta sanallisen viestinnän ja taiteen avulla tapahtuvat tunneviestinnän kesken. Ihmisten kanssakäymisen välineet olisivat näin hyvin vähäiset. Elämän laatu ja elämisen mahdollisuudet ylipäänsä kärsisivät.

TAIDETEOKSEN TAITEELLINEN ARVO

Oleennaista Tolstoin taidekäsityksessä on se, että ajatus taiteen kyvystä välittää tunnetta taideteoksen tekijältä taiteen vastaanottajalle ja vastaanottajien välillä. Taiteen välityskyky taas riippuu hänen mukaansa kolmesta päätekijästä:

1. Teoksen välittämän tunteen laatu. Mitä erityisemmästä tunteesta on kysymys, sitä tehokkaammin tunne välittyy. Lähtökohtana Tolstoilla lienee ajatus siitä, että välitettävässä tunteessa tulee olla jotain poikkeavaa, jotain sellaista, mihin vastaanottaja ei ole tottunut.
2. Välitettävän tunteen selkeys. Tämä tarkoittanee sitä, että vastaanottajan tulee voida tulkita teoksen synnyttämä tunne mahdollisimman yksiselitteisesti.
3. Taiteilijan kokeman tunteen vilpittömyys. Toisin sanoen miten vahvasti taiteilija itse kokee sen tunteen, mitä hän taideteoksessaan välittää. Erityisesti tämä viimeinen tekijä on tärkein ja olennaisin piirre Tolstoin ajattelussa. Jos tunne on riittävän vahva, siitä seuraa hänelle jo itsessään se, että sen täytyy olla myös tavalla tai toisella erityinen ja samalla selkeä. Tolstoi edellyttää, että jotta taide olisi aitoa, sen tulee kyetä välittämään vastaanottajalleen vilpittömästi ja selkeästi jonkin erityislaatuisen tunnekokemuksen. Tätä hän pitää teoksen taiteellisen arvona riippumatta siitä, mikä on taideteoksen sisältö.¹⁰

Tolstoi määrittelee taideihanteensa seuraavasti:

Tulevaisuuden taide on siis sekä sisältönsä että muotonsa puolesta aivan eri asia kuin se mitä nyt pidetään taiteena. Tulevaisuuden taiteen sisältönä ovat vain tunteet, jotka houkuttavat ihmisiä liittymään toisiinsa tai jotka yhdistävät heitä; muodoltaan tulevaisuuden taide puolestaan on sellaista, että kaikki ihmiset sen käsittävät.¹¹

TOLSTOIN KRITIIKKI RICHARD WAGNERIN RING – OOPPERASARJAA KOHTAAN

Tolstoi suhtautuu hyvin kriittisesti ja tunnepitoisesti Wagnerin Ring – oopperaan ja Wagnerin ajatukseen luoda oopperasta kokonaistaideteos, jossa yhdistyvät ei taiteen alat kuin ennen kaikkea runous ja musiikki. Tolstoin mielestä Wagner ei ole pysynyt luomaan tällaista yhtenäistä kokonaisuutta. Hän väittää, että Wagnerin Ring – sarjan oopperat eivät ole tässä mielessä riittävän eheitä ja orgaanisia.

¹⁰ Ks. Tolstoi 2000, s. 206–210.

¹¹ Tolstoi 2000, s. 261.

Tolstoille todellinen taideteos on sellainen, että jos siitä poistaa minkä hyvänsä pienenkin osan, kokonaisuus kärsii. Toisin sanoen jokainen pienenkin yksityiskohdan täytyy olla kokonaisvaikutelman syntymisen kannalta täysin välttämätön. Tätä ehtoa Wagnerin oopperat eivät lähestulkoonkaan täytä Tolstoin arvion mukaan.¹²

Lisäksi Tolstoi kritisoi voimallisesti Wagnerin oopperoita siitä, että ne eivät ole läheskään riittävän omaperäisiä yksityiskohdiltaan, tai ehkä olisi parempi sanoa Tolstoin pitävän niitä liian keinotekoisina vailla luonnollista sisäistä sanomaa. Toisin sanoen Tolstoi pitää Wagnerin teoksia tekotaiteellisina ja väärennöksinä. Esitykseen otetaan mukaan kaikenlaisia taruolentoja, joita yleensä on aina pidetty runollisina; keijukaisia, vedenneitoja, sukurutsaa ja nukkuvia kaunottaria.

Musiikissa pyritään jäljentämään erilaisia ihmisten muualla kokemia ääniä, kuten linnun lauluja tai pajan ääniä. Oopperassa turvaudutaan liian huomiota herättäviin tehosteisiin, joilla vain pyritään herättämään katsojan hämmästyksiä. On virvatulia, hirviöitä ja vedenalaista toimintaa. Lisäksi oopperat tapahtumat ja musiikin käänteet luovat vaikutelmia siitä, että kaikki on jonkinlaista jatkumoa, jota pidetään yllä ilman tavanomaista ja luonnossa yleensä sattuvien tapahtumien logiikkaa.¹³[xiii] Oopperan käänteet selitetäänkin usein esimerkiksi erilaisilla taikajuomilla, jotka muuttavat henkilöiden tunne-elämän täydellisesti.

Tietyllä tavalla kumpikin kritiikki, eheyden puute, ja tekotaiteellisuus liittyvät yhteen. Eheyden puutetta minun on vaikeampaa ymmärtää muuta kuin siinä mielessä, että osaoopperoiden keskinäinen riippuvuus on ehkä vähäinen. Oopperoiden sarja ei muodosta mitään sisällöllistä kokonaisuutta. Kukin ooppera on ikään kuin oma kokonaisuutensa, jotka minusta ainakin ovat kukin hyvin kokonaisia ja ainakin kokonaisvaltaisia, jos niitä vain verrataan oopperoihin yleensä.

Tolstoi arvostelee voimakkaasti Ring – oopperoita siitä, minkälaisen vaikutuksen ne aikaansaavat katsojassa. Tässä hän turvautuu omiin havainnointiinsa teatteriyleisön keskuudessa seurattessaan jotakin sarjaan kuuluvaa oopperaa Moskovassa. Tolstoi väittää, että ooppera vaikuttaa katsojiin huumausaineen tavoin siten, että katsojat menettävät todellisuuden tajunsa ja joutuvat vähitellen Wagnerin valheellisen satumaailman vangiksi pitkän esityksen kuluessa. Tämä todistaa Tolstoille sen, että kysymyksessä ei voi olla aidosta taiteesta. Hänen arvionsa on tässä suhteessa tyyli:

Ja kiitos mestarillisen väärentämisen taidon tämä mielettömän, tökerön, valheellinen teos, jolla ei ole mitään yhteistä taiteen kanssa valloittaa maailman, maksattaa ylöspanoistaan miljoonia ja kierouttaa yhä enemmän ylimpien luokkien ihmisten makua ja heidän käsitystään siitä mitä on taide.¹⁴

Tässä korostuu samalla Tolstoin ajatus siitä, että oikean taiteen tulee olla lähellä tavallista ihmistä. Kun taide suuntautuu vain jollekin tietylle ihmisryhmälle ja vielä niin, että se on omiaan muokkaamaan tämän ihmisryhmän taidetottumuksia aivan toisenlaisiksi kuin muilla, on ihan

---

¹² Ks. Tolstoi 2000, s. 179–179.

¹³ Ks. Tolstoi 2000, s. 189–190.

¹⁴ Ks. Tolstoi 2000, s. 191–193.

selvää, että tällainen taide ei täytä Tolstoin määrittelemää taiteen tehtävää toimia ihmisiä yhdistävänä tekijänä.

Kehitys on vain ilmeisesti Tolstoin jälkeen mennyt sellaiseksi, että vain hyvin harvaa taideteosta voidaan pitää sellaisena, joka toimisi yhdistävänä tekijänä eri ihmisryhmien välillä. Tuntuu vahvasti siltä, että Tolstoin taideteoriaa on mahdotonta sellaisenaan soveltaa nykymaailmaan ilman teorian perustavanlaatuisia uudelleen tulkintaa.

LOPUKSI

Tolstoin ajatusten pohjalta määrittelen taiteen sellaiseksi ihmisten kanssakäymisen välineeksi, joka ei edellytä yhteistä kieltä, koska sen sisältönä on tunnekokemus. Taiteella on näin potentiaalinen mahdollisuus toimia ihmisiä yhdistävänä tekijänä koko maapallon kattavasti. Sen sijaan taiteelle ei voi säilyttää Tolstoin esittämällä tavalla tehtävää yhdistää ihmisiä, vaikka se joissakin tapauksessa näin toimia. Näin taide on elämää edistävä tekijä. Se tuskin on elämän välttämätön edellytys, ei ainakaan lyhyellä tähtäimellä.

Mutta elämä ilman taidetta tuntuu epäinhimilliseltä ja epärealistiselta ajatukselta. Luontoa itsessään, ilman ihmisen myötävaikutusta, voi itsessään pitää taiteena, johon ihminen itse tuskin pystyy. Luontomaisemat äänineen ja kaikki niihin liittyvine yksityiskohtineen toimivat taiteen lailla kanssakäymisen välineenä ihmisten välillä.

LÄHTEET

Tolstoi, Leo. Mitä on taide? Suom. Anhava, Martti. Kustannusosakeyhtiö Taide. Vammala. 2000.Ks. myös: <http://www.uta.fi/jarjestot/aatos/paatos/arkisto/311/paatos31103.html>